

Prof. Dr. Majoros István könyvajánlója

Az Ipolytól Dachauig

A magyar történeti irodalom nem bővelkedik nemesi családokat bemutató írásokban. A hiányt enyhíti Nagy László Baráti Huszár Aladáról szóló könyve. Ez a vaskos kötet a Hont és Nógrád vármegyékhez szorosan kötődő nemesembert és kiterjedt családját mutatja be sok forrással és sok képpel. A Baráti előtag egy Hont vármegyében található falu nevét jelöli. Ma Bernecebarátinak hívják, és Pest vármegyééhez tartozik.

Nagy László részletesen bemutatja a család apai és anyagi ágát.

Huszár Aladár a család harmadik gyermekeként 1885-ben született az ipolybalogi kúriában. Ez a település ma az Ipoly szlovákiai oldalán található, Ipolyvecével szemközt. 1890-ben Huszárék a közeli Keszegre költöztek, s Aladár itt töltötte gyermekéveit és ifjúkorát. A szerző a családdal kapcsolatban megjegyzi, hogy nem olyan életvitelt folytatott, mint amit a magyar nemeseknek felrótak, miszerint „műveletlen, tudománnyal, művészettel alig törődő”. A Huszár családnak jelentős, kétezer kötetes könyvtára volt, amelyet rendszeresen bővítettek, s ehhez pénz és igény is volt. Huszárék nemcsak magukkal, hanem a környezetükkel is sokat foglalkoztak, mindig lehetett számítani anyagi támogatásukra.

A keszegi kastélyban rendszeres volt a vendéglátás. Ez egyébként nemesi családoknál megszokott dolog volt. Ezzel erősítették, ápták a kapcsolatokat, változatossá téve a vidéki élet egyhangúságát. A látogatáshoz nem kellett külön meghívás, mindenkit szívesen fogadtak, nemcsak rokonokat, ismerősöket, hanem művészeket, írókat, politikusokat is. Deák Ferenc és Madách Imre többször megfordult Huszáréknál.

A család kiterjedt rokonsággal rendelkezett, köztük egy távoli, de neves rokonnal, Chotek Zsófiával (teljes nevén Sophie Chotek von Chotkowa), Ferenc Ferdinánd, a Monarchia trónörökösének feleségével. Az anyai ágból is említhetünk egy neves rokont, Blaskovich Ernőt, aki lovakat tenyésztett, s övé volt a világ egyik leghíresebb lova, Kincsem a csodakanca, amelyik 54 versenyből 54-et nyert meg.

Huszárék nagy gondot fordítottak a gyerekek, így Aladár iskoláztatására, aki a szokásos utat járta végig. Elemi iskoláit Keszegen végezte, majd a váci kegyes-tanítórendi főgimnázium következett. Érettségi vizsgáját 1902-ben tette le Budapesten az egyetemi katolikus főgimnáziumban, mint a Ferenc József Nevelőintézet diákja. Az intézetben a nyelvtanulás is fontos volt, ahol németet, angolt és franciát oktattak. Ezeken kívül igény szerint zene, tánc, úszás, vívás, korcsolyázás, lovaglás is része volt a képzésnek. Ezután jogi tanulmányok következtek ugyancsak Budapesten s 1907-ben államtudományi doktor lett. Az említett oktatási intézmények kitűnő képzést nyújtottak, ezért az elit gyermekei itt tanultak. Aladárnak pl. Kállay Miklós, későbbi miniszterelnök a diáktársa volt. Diplomával a zsebében, jelentős vagyonnal a háta mögött indulhatott a nagybetűs életbe. És tegyük még hozzá: kiterjedt személyes kapcsolatok is egyengették az útját, amelyet bálók, egyéb társasági összejövetelek erősítettek. Feltehetően egy bálon ismerkedett meg későbbi feleségével, Szilassy Máriával. A házasságkötést kissé nehezítette, hogy a Huszár család katolikus, Szilassyék pedig reformátusok voltak. Az anekdota szerint, amikor a balassagyarmati pap

tudomást szerzett a készülő frigyről, rohant a püspökéhez, aki azonban a panasz meghallgatása után ezt válaszolta: „Fiam, a Szilassy Mici egy olyan szép leány, hogy őt még én is elvinném feleségül”. A házasságnak persze nem lehetett akadálya, mivel a két család megegyezett abban, hogy a születendő gyermekek az apa vallása szerint katolikusok lesznek. Ezután jöttek a gyermekek, összesen hárman: két lány és egy fiú. Érdekességként említem, hogy a kor szokásai szerint a feleség az első gyermeket szülei házában hozta világra, akik Budapesten laktak, míg a fiatalok a Losonc-Tugári kastélyban éltek. Közben, Aladár karrierje is beindult. A közigazgatás alsó lépcsőiről indult s innen emelkedett egyre magasabbra. Díjazás nélküli közigazgatási gyakornokként kezdett, majd vármegyei tiszteletbeli főszolgabíró lett. Ezután a III. osztályú vármegyei aljegyzői posztot kapta meg. A fiatalok ekkor már Balassagyarmaton éltek. A település, bár mindenki városnak nevezte, 1886-ban elvesztette mezővárosi rangját és nagyközség lett. Sokáig egy sáros nagy falu volt, a századforduló után azonban látványos fejlődésnek indult. Balassagyarmat és Losonc sokáig rivalizált egymással a megyeszékhelyi státusért. Jóllehet Losonc városiasabb és iparosodottabb volt, mint Gyarmat, ez utóbbi mégis megőrizte pozícióját. Huszár Aladár pedig haladt előre a ranglétrán, s 1914 májusában II. osztályú vármegyei főjegyző lett. Közben kitört az első világháború s Aladár 1915 tavaszától a keleti fronton harcolt. Harci érdemeiért kitüntetésekert kapott és életben maradt. 1918. november 18-án pedig leszerelt.

Nagy László bemutatja a háború utáni viszonyokat Balassagyarmaton, a cseh megszállást, a csehek kiverését, a kommün időszakát. A Tanácsköztársaság alatt Huszárnak bujdosnia kellett a Börzsöny erdeiben. A család pedig menedéket nyújtott Tormay Cécilének.

A zavaros idők elmúltával Huszár Aladár bekapcsolódott a politikai életbe. 1919 szeptemberében kormánybiztos-helyettes lett és főispáni teendőkkel is megbízták Hont és Nógrád vármegyékben. Trianon súlyosan érintette a két térséget, hiszen az Ipolyon túli területek elvesztek, s Huszárnak valamennyi állomáshelyén szembe kellett néznie a veszteségek lelki és gazdasági hatásaival. 1920 augusztusában nevezték ki a két egyesített vármegye főispánjának, s ezt a tisztséget 1922 márciusáig viselte. Ezt követően 1923 márciusában Komárom és Esztergom vármegyék, valamint Komárom szabad királyi város főispánja lett. Itt mintegy tíz évet töltött, de 1932 januárjában különböző intrikák miatt lemondott. Nem maradt sokáig munka nélkül, mert már ez év februárjában Győr – Moson – Pozsony vármegyék és Győr szabad királyi város főispáni székébe került. A helyi közvélemény és a sajtó örömmel fogadta. „...a közigazgatás minden ágazatát jól ismerő igazi vezérlőcsillag érkezett Győrbe, a főispáni székbe” – írta róla a Győri Hírlap. Új helyén azonban rövid ideig maradt. 1932. október végén ugyanis a nemrég kormányt alakító Gömbös Gyulánál járt, s véglegesítették Huszár kinevezését Budapest főpolgármesteri székébe, s ezzel nemcsak a miniszterelnök, hanem a kormányzó és Keresztes-Fischer Ferenc belügyminiszter is egyetértett. Természetesen kapott támadásokat, elsősorban azért, mert a kormány jelöltje volt. Ezen a poszton alig két évet töltött, s 1934 júniusában maga kérte a felmentését a kormányzótól. Huszár Aladár mindegyik posztján nyomot hagyott maga után. Budapesten például támogatta a fürdőkultúrát, s úgy vélte, hogy a százéves főváros Európa legnevesebb fürdőhelye lesz. Főpolgármesteri tevékenysége után a közéletben, a társadalmi szervezetekben játszott szerepet.

Kedvenc klubja, a Ferencváros elnöke volt élete végéig. 1934-től 1944-ig az Országos Társadalombiztosítási Intézet elnöki posztját töltötte be. Ott volt a Vitézi Rendben, az Országos Frontharcos Szövetségben, a Turul Bajtársi Szövetségben s még lehetne sorolni a szervezeteket. Az OTI elnökeként a Felsőház tagja lett. A sajtóban megjelent írásaiban támadta a szélsőjobboldalt, a nyilasokat és Szálasi Ferencet. A német megszállás után azonban tudta, hogy letartóztatása csak idő kérdése. Ekkor már nem bujkált, mert akkor a családját vitték volna el. 1944. április 3-án a Gestapo letartóztatta, novemberben pedig Dachauba szállították. Itt halt meg 1945. február 4-én kiütéses tífuszban. S mi lett a családjával? A feleségét az oroszok tartóztatták le, de pár nap múlva elengedték. 1974-ben Budapesten halt meg. Lánya Mária, együtt élt az anyjával, s 1984-ben halt meg. A fiuk Béla, fiatalon, 20 éves korában, 1935-ben meghalt. Harmadik gyermekük, Veronika 1933-ban férjhez ment Puky Pál sebészhez. A háború után Venezuelában telepedtek le három gyermekükkel. Íme, egy hazáját szerető nemesember és családja élete. A szerzőt dicséri, hogy mindezt izgalmasan, olvasmányosan és sok részlettel mutatja be egy szép kiállítású könyvben.

(Nagy László: Az Ipolytól Dachauig. Baráti Huszár Aladár élettörténete (1885-1945), Rozetta Stúdió Kft. BBK Könyvek 2. Budapest/Balassagyarmat, 2018)